

همیار محیط زیست

محمدنیکویی

آموزگار پایه ششم دبستان شیخ طوسی
منطقه ۱۵ تهران

داشته باشد. آشنایی دانش آموزان با علوم زیست محیطی در دوره های تحصیلی مختلف می تواند روحیه سازگاری و حس مسئولیت پذیری در حفاظت از منابع طبیعی را در آن ها تقویت کند. با نگاهی به وضعیت توسعه پایدار در دوره ابتدایی، این برداشت حاصل می آید. با وجود اینکه در کتب درسی پایه های مختلف و انواع فعالیت های فوق برنامه، مانند گردش علمی، توجه به محیط زیست و حفظ و توسعه و پایداری آن دیده شده است، در اغلب موارد تأثیری زیربنایی بر اندیشه و رفتار دانش آموزان نگذاشته و متأسفانه به دلیل عدم پیوند با زندگی واقعی و تقویت رفتارهای معارض با مفهوم توسعه پایدار توسط برخی از افراد سهل انگار در اجتماع، بدفهمی هایی در این زمینه ایجاد شده است. بعد از مطالعه و بررسی برخی کتب دوره ابتدایی از نظر ابعاد چهارگانه توسعه پایدار این نکته بیشتر به چشم می آید که بعد اول از ابعاد چهارگانه پررنگ تر نگاشته شده و به عبارتی، توجه به بعد اول - یعنی پایداری طبیعی و زیستی - بر سایر ابعاد سایه افکنده است؛ در صورتی که توسعه پایدار در راستای توجه به تمامی ابعاد و در نظر داشتن آن ها به صورت یک کل واحد معنا و مفهوم پیدا می کند. به نظر می رسد در برنامه درسی ابتدایی برای هماهنگی و وحدت و یکپارچگی در ارائه محتوای توسعه پایدار با رویکردی که ناظر بر ابعاد چهارگانه به صورت برابر باشد، به تلاش بیشتر نیاز داریم. برای مثال، در درس هجدهم (دریا، نعمت خداوندی) کتاب مطالعات اجتماعی پایه ششم محیط زیست فقط از ابعاد اقتصادی و زیست محیطی مطالعه و بررسی شده و به جنبه های اجتماعی و سیاسی توجه چندانی مبذول نشده است. این تنها

توسعه پایدار (sustainable development) برای توصیف وضعیتی به کار می رود که به یاری محیط زیست آمده و خود متشکل از چهار جنبه پایداری طبیعی، پایداری سیاسی، پایداری اجتماعی، و پایداری اقتصادی است و به عبارت بهتر، محل تلاقی جامعه، اقتصاد و محیط زیست می باشد.

امروزه انتظارات جامعه از برنامه های مدرسه ای افزایش یافته و از مربیان و برنامه ریزان و دست اندرکاران توقع می رود که برنامه جامعی را که بر کل ابعاد وجودی دانش آموز متمرکز باشد و با روند توسعه و پیشرفت تناسب داشته باشد، تدارک ببینند. نقش معلم در حیات تربیتی کودکان از مهم ترین عناصر یک برنامه مطلوب است و کیفیت آموزش دانش آموزان به وجود معلمان و مربیان کارآمد، مؤثر و آماده بستگی دارد. در این زمینه، چنانچه عملکرد معلم بر پایه برنامه ریزی صحیح و هدفمند و شناخت نیازهای واقعی دانش آموزان استوار باشد، تجارب خوب و ارزنده ای در حوزه رشد و تحول دانش آموز به دست می آورد و می تواند تأثیر درخور توجهی در تقویت فرهنگ زیست محیطی و رسیدن به اهداف توسعه پایدار

به دانش‌آموزان به‌عنوان شهروندان فردا از طریق برنامه‌های تأثیرگذار و ثمربخش با مشارکت خودشان؛

- ادغام مباحث مربوط به توسعه پایدار با موضوعات ملموس برای کمک به دانش‌آموزان در درک مؤثر مفهوم توسعه پایدار؛
- استفاده از همیار محیط‌زیست (مانند همیار پلیس) برای بسط عملی آموخته‌های دانش‌آموزان در خانه.

سخن پایانی:

توسعه پایدار از موضوعات مهم عصر ماست و توجه به این امر اهمیت فراوانی دارد. توسعه پایدار فرایندی پیچیده است و اصلی‌ترین عامل توفیق در آن، آموزش افراد از دوران کودکی می‌باشد. این امر می‌تواند از خانواده، به‌عنوان اولین نهاد آموزشی، آغاز شود و سپس از طریق برنامه‌های آموزشی مدرسه ادامه یابد.

یک نمونه از مواردی است که باید به آن بیشتر توجه شود؛ یعنی به موازات توجه به پایداری وضعیت محیط زیست سایر حیطه‌ها هم متناسب با شرایط ذهنی و رشدی و درک و فهم دانش‌آموزان، بسط و توسعه یابد. اگر بتوانیم به چنین هدفی نائل شویم، دیگر شاهد آن نیستیم که برای مثال، گردشگران در سفرهایشان زباله‌های خود را به راحتی در معابر عمومی بیندازند؛ زیرا می‌دانند که این عمل توسعه پایدار را دچار مخاطره می‌کند یا مثلاً در بحث استفاده از ظروف یک بار مصرف اگر آموزش لازم داده شود و سبک زندگی‌ها نیز در راستای زندگی ایرانی - اسلامی باشد، هم از تولید بی‌رویه این گونه زباله‌ها جلوگیری به عمل می‌آید (زیست‌محیطی) و هم ابعاد سه‌گانه دیگر تقویت می‌شود. فعالیت‌های مدرسه‌ای مانند برپایی مسابقات عکاسی، نقاشی، و تهیه روزنامه دیواری می‌تواند انگیزه دریافت اطلاعات زیست‌محیطی را افزایش دهد. به‌علاوه، سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با دادن تخفیف‌های مناسب برای بازدید دانش‌آموزان از محیط‌های طبیعی سبب می‌شوند که دانش‌آموزان ضمن تفریح و لذت بردن، از آموزش‌های لازم بهره ببرند.

پیشنهادها:

- توجه ویژه به تدوین و اجرای برنامه عملی توسعه پایدار در مدارس؛
- تشکیل کارگروهی متشکل از صاحب‌نظران آموزشی، زیست‌محیطی، سیاسی و اجتماعی برای مطالعه و تهیه چشم‌انداز روشن توسعه پایدار؛
- القای ارزش توسعه پایدار در رشد و تعالی جامعه

منابع

۱. سند تحول بنیادین آموزش و پرورش
۲. مطالعات اجتماعی ششم دبستان
۳. کتاب معلم (راهنمای تدریس) مطالعات اجتماعی ششم دبستان
4. <http://www.hamshahrionline.ir/details/30508-4>